

“ ...

İtiraz eden ... vekilinin dilekçesinde özetle; müvekkil aleyhine tesis edilen para cezasının haksız olduğu, müvekkilinin ehliyetinin bulunduğu, yalnızca ehliyetine geçici olarak el konulduğu, ehliyetinin 6 ay süreyle geri alındığını, bu sürenin ceza tarihinde dolmuş olduğunu, yalnızca ehliyetin teslim alınmamış olduğunu, bu sebeple verilen cezanın haksız olduğu beyan etmiş ve cezanın iptali ile yargılama giderleri ve ücreti vekaletin karşı tarafa tahmiline karar verilmesini talep etmiştir.

Gülşehir İlçe Emniyet Müdürlüğüne yazılan yazıya verilen cevabı yazı ile trafik para cezasına konu evraklar celp edilmiş, incelemesinde; 06/08/2019 tarihinde ... plaka sayılı araç çevreyolu uygulama noktasın üzerinde denetime tabi tutulduğu, yapılan kontrollerde araç sürücüsü ... sürücü belgesiz araç kullandığı tespiti ile araç sürücüsüne KTK'nın 36/3-a maddesi gereği idari para cezası uygulandığının bildirdiği görülmüştür.

Yapılan araştırma neticesinde, itiraz edenin ehliyetine 19/08/2018 tarihinde Alanya Trafik Denetleme Büro Amirliğince alkollü araç kullanmaktan 6 ay süreyle el konulduğu, şahsın ehliyetini teslim alma şartlarını taşımadığını, vergi dairesinden borcu yoktur yazısı getirmediği için şahsın ehliyetini alamadığı anlaşılmıştır.

Dava dilekçesinin ve ilgili ceza tutanağının incelenmesinde, işlemin KTK 36/3-b maddesinden tesis edildiği, ilgili maddenin “sürücü belgesi geçici olarak elinden alınanlar” düzenlemesini içerdiği, sürücü belgesi elinden geçici olarak alınmış olan kişileri de kapsar nitelikte olduğu görülmüştür.

Kişinin ehliyetini teslim şartlarını sağlayıp sağlamadığı ilgili kurumdan sorulmuş kurumun cevap yazısında özetle; KTK 48/13 uyarınca para cezasının tamamını ödemeyenlerin ehliyetlerinin geri verilmediğini, itiraz edenin bu borcu ödemediğine dair bir bilginin bulunmadığı ve bu nedenle ehliyetini geri alma şartlarını taşımadığı, bu haliyle her ehliyetsiz araç kullanımında KTK 36/3-b uyarınca işlem yapılması gerektiği bildirilmiştir.

İlgili Kanun metninde “ ... Mahkemelerce veya Cumhuriyet savcılıklarınca ya da bu Kanunda belirtilen yetkililerce sürücü belgesi geçici olarak ya da tedbiren geri alınanların,...” ibaresine yer verilmekle, sürücü belgesi alınanların da buna göre işlem göreceği düzenlenmiştir.

Resmi Gazetede 11/06/2013 tarihinde yayımlanan 6487 sayılı Kanunun 19. maddesi ile 2918 sayılı Kanunun 48. maddesinin değiştirilmiş, buna göre, ilgili maddenin 13. fıkrası “Bu madde hükümlerine göre geri alınan sürücü belgesinin iade edilebilmesi için; ilgili kişi hakkında trafik kurallarına aykırılık dolayısıyla bu Kanun hükümlerine göre verilmiş olan idari para cezalarının tamamının tahsil edilmiş olması; uyuşturucu veya uyarıcı madde alması nedeniyle sürücü belgesi geri alınanların ayrıca sürücü olmasında sakınca bulunmadığına dair resmi sağlık kurumlarından alınmış sağlık kurulu raporunun ibraz edilmesi şarttır.” şeklinde düzenlenmiştir. İlgili düzenleme ile, kişinin, vergi cezasını ödeyinceye kadar, uyuşturucu veya uyarıcı madde alınması nedeniyle sürücü belgesinin geri alınması halinde ayrıca sürücü olmasında sakınca bulunmadığına dair rapor da sunuluncaya kadar ehliyetin iade edilmeyeceği kuralı getirilmiştir.

Anayasanın “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı İkinci Kısım, “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı İkinci Bölümünde yer alan Yerleşme ve Seyahat Hürriyeti başlıklı 23. maddesi

“V. Yerleşme ve seyahat hürriyeti

Madde 23- Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek; Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.” düzenlemelerini içermektedir.

İlgili düzenleme ile, kişinin, hakkında uygulanan ehliyet geçici olarak el koyma işleminin süresi bitmiş olsa bile, para cezasının tamamı ödenmedikçe ehliyetin geri verilmeyeceği anlaşılmaktadır. Bu durum kişinin seyahat özgürlüğünü tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Ancak araç sahibi ve bu aracı kullanmaya ehil birisinin, bu aracı kullanma hakkı elinden alınmaktadır. Ehliyetine el koyulan şahıs, el koyma süresi bitmiş olsa bile, para cezası ödenmediği için ehliyeti geri verilmediğinden, ehliyetine el konulan kişi statüsü devam edecek ve bu durumda araç kullanması da kanunen yasak ve cezai yaptırıma tabi olduğundan, aracını kullanamaması neticesinde seyahat özgürlüğü fiilen önemli ölçüde kısıtlanmış olacaktır.

Anayasanın “Temel Haklar ve Ödevler” başlıklı İkinci Kısım, “Kişinin Hakları ve Ödevleri” başlıklı ikinci Bölüm “Mülkiyet Hakkı” başlıklı madde 35 aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir.

“XII. Mülkiyet hakkı

Madde 35- Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz.”

Yukarıdaki düzenleme karşısında, mülkiyet hakkının yalnızca kanunla ve kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği kabul edilmelidir.

Kamu yararı, kamusal yarar ya da toplumun menfaati olarak da dile getirilebilecek, toplumsal bir fayda, herkesin ortak yararı anlamına gelen bir terimdir. Bu terimden anlaşılması gereken, bireyin haklarının karşısında, bu hakların özgürce kullanılmasından daha büyük önem arz edecek bir toplumsal çıkarıdır. Bu nedenle, kamu yararından anlaşılması gereken, niteliği itibarıyla üstün kamu yararıdır. Üstün kamu yararı kavramı, bireysel özgürlüklerin önüne geçen, bu özgürlüklerin de daha verimli kullanımına hizmet eden üstün fayda ve yararlıdır. Mahkememiz başvurusuna konu düzenleme incelendiğinde, alkol veya uyuşturucu madde kullanımı nedeniyle ehliyetleri geçici olarak geri alınanların, bu kabahat nedeniyle düzenlenen para cezasının tamamını ödemeleri ve uyuşturucu madde kullananların ayrıca sürücü olmalarında sakınca bulunmadığına dair resmi sağlık kurumlarından alınmış kurul raporu ibraz etmeleri durumunda ehliyetlerinin iade edileceğinin belirtildiği görülmektedir.

Mülkiyet hakkının sınırlama şartları, yukarıda belirtilen Anayasa madde 35'te düzenlenmiştir. Buna göre, sınırlamanın ancak kamu yararı amacıyla ve kanunla getirilebileceği görülmektedir. Başvuru konusu sınırlama kanunla getirilmekte ise de üstün kamu yararının mevcut bulunmadığı, düzenlemenin yalnızca cezaların tahsili amacına hizmet ettiği ve bu durumda kamu yararının varlığı kabul edilse bile, bu durumun bir genel sınırlama kriteri olan ölçülülük ilkesi ile bağdaşmadığı açıktır. Ayrıca, söz konusu düzenleme dayanak gösterilerek her araç kullanırken yakalanışında, aynı 36/3-A maddesinden işlem yapılmaktadır. Ancak düzenlemede her ne kadar ehliyetin geri verilmeyeceğinden bahsedilmişse de bu duruma ilişkin yeniden para cezası düzenlenmesi hüküm altına alınmamıştır.

Her ne kadar, alkol dışında uyuşturucu madde kullanımı durumunda, bu maddelerin kullananlarda kalıcı hasarlar bırakabilme, bağımlılık yapma oranlarının yüksek olması nedeniyle ve bu şekilde araç kullanmaya devam etmelerinin toplum için ciddi bir tehlike arz etmesi argümanına başvurularak, kamu yararının bulunduğu kabul edilebilir ve söz konusu düzenleme ile getirilen kısıtlama meşrulaştırılabilir ise de, kişinin idari para cezasını ödememesi nedeniyle ehliyetinin geri verilmemesinin, özellikle de devletin alacaklarını tahsiline yönelik kapsamlı düzenlemeler ve özel tahsil yolları da mevcut iken, hem bu nedenle ehliyeti geri verilmeyen kişilerle, alkollü araç kullanmaktan haklarında cezai işlem uygulanan kişiler arasında ciddi bir eşitsizliğe neden olacağı ve bunun haksızlık oluşturacağı, hem de devletle birey arasında bireyin aleyhine olacak şekilde dengesizliğe yol açacağı, devleti bir nevi rehin alacaklısı konumuna getireceği açıktır. Bu düzenleme ile, kişi araç kullanabilmeye ehil olduğu halde, yalnızca para cezası ödenmediğinden bahisle kişinin bu hakkı elinden alınmakta, bu şekilde aracını kullanması da mümkün olmadığından mülkiyet hakkına müdahale edilmektedir. Bilindiği gibi, mülkiyet hakkı, hak sahibinin mülk üzerinde kullanma, semerelerinden yararlanma ve yok etme haklarına birlikte sahip olduğu bir haktır. Bunlardan birisinin sınırlandırılması, mülkiyet hakkının da sınırlandırılması anlamına gelir. Bilindiği gibi, ehliyeti olmayanların ve geçici olarak ehliyetlerine el koyulanların araç kullanmaları yasaktır.

Anayasa ikinci kısım birinci bölümde yer alan “Temel Haklar ve Hürriyetleri Sınırlandırılması” başlıklı 13. maddesi aşağıdaki gibidir.

Madde 13-(Değişik: 3/10/2001-4709/2 md)

Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

İlgili düzenleme, haklar ve özgürlükler için bir genel sınırlama nedeni ve kriteri olma özelliğine sahiptir. Buna göre, özel sınırlama şartları yerine getirilse bile, hak ve özgürlüklere ilişkin sınırlamalarda bu genel sınırlama şartlarının da oluşup oluşmadığının incelenmesi gerekir. Anayasa madde 13 ile, hakların sınırlandırılmasında, öze dokunmama, ilgili maddelerde getirilen kısıtlama nedenleriyle bağlı olarak, kanunla, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve laik cumhuriyetin gereklerine, son olarak ölçülülük ilkesine aykırı olmama şeklinde bir takım genel şartlar getirilmiştir. Ölçülülük ilkesi, bir hak veya özgürlüğe getirilen sınırlama ile, bu sınırlama sonucunda ulaşılmak istenen amacın ölçülü olması, aralarında denge kurulması gerekliliği ifade edilmektedir. Amaca ulaşılmamasının sınırlama yapılmadan da mümkün olması, ulaşılmak istenen amaca kıyasla getirilen kısıtlamanın ağır olması veya kısıtlamanın amaca hizmet etmemesi gibi durumlarda ölçülülük ilkesine aykırı bir kısıtlamanın söz konusu olduğu anlaşılır.

Eldeki olay değerlendirildiğinde, alkol kullanımı ve uyuşturucu madde kullanımı yönünden bir ayrıma gidildiği, uyuşturucu madde kullanımı durumunda cezanın ödenmesine ek olarak resmi kurumlardan sürücü olabileceğine dair rapor alınması şartının getirildiği görülmektedir. Uyuşturucu madde kullanımının yasak olması ve bu maddelerin kullananlarda kalıcı hasarlar bırakabilme, bağımlılık yapma oranlarının yüksek olması nedeniyle, bu maddeleri kullanan kişiler yönünden böyle bir ek şart getirilmesinde kamu yararının bulunduğu söylenebilir.

Alkol, geçici olarak uyuşturucu etkiye sahip olan, hatta aşırı tüketimi kullananda kalıcı hasarlara yol açabilecek bir maddedir. Bununla birlikte, kullanılması yasak maddelerden olmadığı gibi, alkol kullananlar için kanunda ek bir şart aranmamakta, yalnızca para cezasının tahsil edilmesi şartı aranmaktadır. Bir an için, başvuru konusu düzenleme ile, alkollü araç kullanmaları nedeniyle ehliyetlerine geçici olarak el konulan kişilerin, el koyma süresinden bağımsız olarak, ilgili kabahatleri nedeniyle düzenlenen para cezasını ödememeleri durumunda ehliyetlerinin geri verilmemesinde, kamu alacaklarının tahsilinin sağlanmasının amaçlandığını ve bu durumda kamu yararının bulunduğu kabul edilse bile, bu durumda üstün kamu yararından söz edilmesi, dolayısıyla sınırlamanın ölçülülük ilkesine uygun olduğunun kabulü mümkün değildir.

Anayasanın “Kanun önünde eşitlik” başlıklı 10. maddesi ve “Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü” başlıklı 11. maddesi aşağıdaki gibidir.

“X Kanun önünde eşitlik

Madde 10- Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.”

Kişinin idari para cezasını ödememesi nedeniyle ehliyetinin geri verilmemesinin, özellikle de devletin alacaklarını tahsiline yönelik kapsamlı düzenlemeler ve özel tahsil yolları da mevcut iken, hem bu nedenle ehliyeti geri verilmeyen kişilerle, alkollü araç kullanmaktan haklarında cezai işlem uygulanan kişiler arasında ciddi bir eşitsizliğe neden olacağı ve bunun haksızlık oluşturacağı, hem de devletle birey arasında bireyin aleyhine olacak şekilde dengesizliğe yol açacağı, devleti bu kişiler karşısında bir nevi rehin alacaklısı konumuna getireceği açıktır. Haklarında hapis ve adli para cezasına mahkemelerce hükmedilen kişilerin bile ehliyetlerine yönelik el koyma işlemi, belirlenen süre sonunda ortadan kalkmak iken, haklarında idari para cezası düzenlenenlerin bu ceza ödenmediği sürece ehliyetlerinin geri verilmemesi de ciddi bir eşitsizliğe yol açmaktadır.

Bilindiği gibi, suçlar ve cezalar ancak kanunla düzenlenir ve bir aynı suç için birden fazla ceza verilemez. Bu husus Kabahatler Kanununun uygulanmasında da benimsenmiş suçlar ve cezalara ilişkin temel bir ilkedir. İdari para cezalarının da bir ceza olduğu düşünüldüğünde, bu tür cezalara da ilkenin uygulanmasının zorunlu olduğu açıktır.

Mahkememizce başvuru konusu yapılan kanun maddesi, kişinin daha önce işlediği kabahat nedeniyle geçici olarak el koyulan ehliyetinin, bu kabahat nedeniyle düzenlenen para cezasını ödemediği sürece geri verilmeyeceği düzenlemesini içermektedir. Bu durumda, kişi daha önce işlediği ve cezası verilmiş olan eylemi nedeniyle, geçici el koyma süresi dolmuş olmasına rağmen ve yalnızca para cezasını ödemediği için, ehliyeti geri verilmeyerek, ikinci bir ceza verilmesi söz konusu olmaktadır. Kişinin daha önce işlediği ve sonucunda belli bir ceza aldığı eylemi nedeniyle, yeni bir kabahati bulunmamasına rağmen, bu şekilde ehliyetine süresiz

olarak el koyulmakta ve suç ve cezalara ilişkin temel evrensel ilkelere aykırı olarak adeta ikinci bir ceza verilmektedir. Anlatıldığı şekilde, para cezasının ödenmemesi/ ödenememesi durumunda ehliyetin geri verilmemesi, bir hastanın tedavi ücretini ödememe/ ödeyememe durumunda hastane tarafından rehin alınmasına benzemektedir. Aradaki tek fark ihlal edilen temel hakların türleridir. Elbette ki, mülkiyet hakkı ve seyahat özgürlüğü, insan onuru, yaşam hakkı, özel hayatın gizliliği gibi haklara göre daha ciddi kısıtlamalarla karşılaşması doğal olan haklardır. Ancak bu durum, bütün temel hak ve özgürlüklerin yalnızca kanunda yer alan özel ve genel şartlara uygun olarak ve kanunla sınırlanabileceği gerçeğini değiştirmemektedir.

“XI. Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü

Madde 11- Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır.

Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz”

Yukarıda belirtilen kanun ve Anayasa düzenlemeleri, eldeki olay bazında birlikte değerlendirildiğinde, 6487 sayılı Kanun’un 19. maddesi ile değişik, 2918 sayılı Kanun’un 48. maddesinin 13. fıkrasında yer alan “...trafik kurallarına aykırılık dolayısıyla bu Kanun hükümlerine göre verilmiş olan idari para cezalarının tamamının tahsil edilmiş olması...” ve “...ayrıca...” ibarelerinin Anayasanın 10., 13., 23. ve 35. maddelerine aykırılık teşkil ettiği kanaatine varılmıştır.

Anayasa Mahkemesinin 6/5/2020 tarihli, 2020/36 Esas ve 2020/18 Karar sayılı kararında da belirtildiği üzere, “...bir mahkemenin Anayasa Mahkemesine başvurabilmesi için elinde yönteminde açılmış ve mahkemenin görevine giren bir davanın bulunması, iptali talep edilen kuralın da o davada uygulanacak olması gerekir. Uygulanacak kural ise bakılmakta olan davanın değişik evrelerinde ortaya çıkan sorunların çözümünde veya davayı sonuçlandırmada olumlu ya da olumsuz yönde etki yapacak nitelikteki kurallardır.” İtiraz, ehliyeti geri alınan sürücünün ehliyetsiz araç kullanması nedeniyle düzenlenen idari para cezasına ilişkin olsa da bu ceza KTK 48/13 düzenlemesi uyarınca sürücü belgesinin geri verilmemesi nedeniyle bu cezanın uygulandığı, bu nedenle, somut norm denetimi başvurusuna konu olan kuralın uygulanıp uygulanmamasının, itirazın sonucunu etkileyeceği kanaatine varılmıştır.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, 6487 Sayılı Kanun’un 19. maddesi ile değişik, 2918 sayılı Kanun’un 48. maddesinin 13. fıkrasında yer alan “... ilgili kişi hakkında trafik kurallarına aykırılık dolayısıyla bu Kanun hükümlerine göre verilmiş olan idari para cezalarının tamamının tahsil edilmiş olması...” ve “...ayrıca...” ibarelerinin Anayasanın 10., 13., 23. ve 35. maddelerine aykırılık teşkil ettiği kanaatine varılmış ve somut norm denetimi yoluna başvurma zorunluluğu doğmuştur.

G.D.: Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

1- Dosyanın; 6487 sayılı Kanununun 19. maddesi ile değişik, 2918 sayılı Kanunun 48. maddesinin 13. fıkrasında yer alan “... ilgili kişi hakkında trafik kurallarına aykırılık dolayısıyla bu Kanun hükümlerine göre verilmiş olan idari para cezalarının tamamının tahsil edilmiş olması...” ve “...ayrıca...” ibarelerinin Anayasanın 10., 13., 23. ve 35. maddelerine aykırılığının somut norm denetimi incelemesi sonucunda Anayasaya aykırılığının tespiti ve iptali için Anayasa Mahkemesine somut norm denetimi iptal BAŞVURUSUNDA BULUNULMASINA,

Esas Sayısı : 2020/64

Karar Sayısı : 2020/70

2- Dosyanın UYAP üzerinden Anayasa Mahkemesine GÖNDERİLMESİNE,

3- Karardan bir örneğin itiraz eden vekiline ve karşı tarafa tebliğine,

4- Dosyanın Anayasa Mahkemesinden dönüşünün beklenmesine, 6 ay içerisinde Anayasa Mahkemesinden talep ile ilgili karar çıkmaması halinde mevcut mevzuata göre karar verilmek üzere dosyanın tekrar ele alınmasına,

Dair, dosya üzerinde yapılan inceleme sonucunda karar verildi.”